

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Анна Трошева – Асенова

катедра „Специална педагогика и логопедия“

СУ „Св. Климент Охридски“, Факултет по науки за образованието и изкуствата

на дисертационен труд на тема:

**Театралните техники като средство за интеграция при лица с интелектуални
нарушения**

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по научно направление
1.2. Педагогика (Специална педагогика – Педагогика при деца с интелектуална
недостатъчност)

Автор: Анна Методиева Калинчева

Научни ръководители: проф. д-р Катерина Каролова Караджова

Доц. д-р Данка Щерева Николова

1. Общи биографични данни на кандидата

Анна Методиева Калинчева е завършила степен бакалавър по История и архитектура в Солун, Гърция (2002 г.) и магистърска степен по история в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (2007 г.). От същия български университет тя притежава и свидетелство за педагогическа квалификация - учител по история. През 2016г. Анна Калинчева е зачислена в докторантура по направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика) към Софийски университет „Св. Климент Охридски“, ФНОИ, Катедра „Специална педагогика и логопедия“ с научни ръководители проф. д-р Катерина Караджова и доц. д-р Данка Щерева и е отчислена с право на защита през 2019г.

Трудовият ѝ стаж е основно в две области – преподавателска и театрална дейност. Преподава гръцки език и история на възрастни и младежи в Република Гърция, а от 2008г. и до днес е учител по няколко учебни предмета в българското неделно училище в гр. Солун. Кариерата ѝ в театъра започва през 1987г. като артист в Габрово. През 2015г. създава и ръководи за една година театрално ателие за младежи със и без увреждания

към Държавния регионален театър в Козани, Гърция, а веднага след това създава и ръководи театрална група към Дневен център за хора с увреждания в гр. Солун, Гърция.

2. Актуалност и значимост на дисертационния труд

Оценявам темата на дисертационния труд „Театралните техники като средство за интеграция при лица с интелектуални нарушения,“ като актуална, поради продължаващия процес на търсене на ефективни средства на работа и въздействие, които да доведат до реално приобщаване на лицата с нарушения и промяна на обществените нагласи към тях. Изкуството, а в конкретния случай театралните похвати, са истински ценен ресурс в тази посока. Значимостта на темата се подсилва и от факта, че изследването не е ограничено в детската възраст и в този смисъл отговаря на недостатъчно разнообразния и качествен теоретико-практически опит в педагогическата работа с възрастни лица с интелектуални нарушения.

3. Характеристика и оценка на дисертационния труд

В структурно отношение дисертацията е с обем от 254 страници. Съдържанието е разпределено в увод, четири глави, изводи, дискусия, препоръки, примери, заключение, библиография и 4 приложения с инструментите на изследването. Онагледяване е постигнато чрез 62 фигури и 33 таблици. Литературната справка съдържа 251 заглавия (от които 162 на кирилица, а останалите на латиница) и 11 веб-страници в подкрепа на примерите.

Съотношението между теоретичната част, методиката на изследване и анализа на резултатите е приблизително 90:25:120 страници и е сравнително балансиран, въпреки големият общ обем.

Теоретичната постановка на проблема е изложена в първите две глави и акцентира върху двата основни центъра на темата, а именно – развитието и интеграцията на лицата с интелектуални нарушения и приложението на театралните техники при тези лица. Първа глава е озаглавена „Алтернативни средства за интеграция при хора с интелектуални нарушения“ и е организирана в два параграфа – концепции и схващания за интеграцията на хората с увреждания (в който се разглеждат моделите на уврежданията и развитието им, както и различията между интеграцията и

приобщаването) и „Интелектуална недостатъчност – определение, характеристика и класификация“ (в които се изясняват основни параметри на интелектуалната недостатъчност, проследява се ефекта върху психичното и познавателното развитие на децата, както и възможностите за обучението и развитието им). Представените теории, независимо, че включват и съвременни автори, са по-скоро класически, допълнени от обширен анализ и лична позиция на автора. Алтернативните средства са подчертани по-скоро във втора глава, озаглавена „Приложение на театрални техники при лица с интелектуални нарушения“, представени на фона на арт-терапевтичните методи като средство за психично и социално развитие. Ценен ресурс е аналитичното представяне на ролята на театъра и драмата в образованието в трети параграф.

Дизайн на емпиричното изследване. Методиката и дизайнът на емпиричното изследване са представени подробно в трета глава с всички необходими негови елементи: цел, обект, предмет, задачи, хипотези, контингент, методи и процедура на изследването. Основно чрез анкети, наблюдение и експертни оценки е изучаван ефекта на участието в смесена театрална група и изнесени нейни представления върху участниците-актьори с и без интелектуални нарушения и зрителите. Данните са събрани чрез интересен подход на теренно проучване с включено наблюдение на докторантката, която е участник в театралната труппа отразявани в протоколи, както и чрез впечатления от продукти от дейността на участниците и видеозаписи. Проследени са настъпили промени в комуникативните, социални и творчески умения на актьорите, както и в нагласите на зрителите. Изследвани са 14 лица с интелектуална недостатъчност (някои от тях и с други диагнози, но всички със степен на ИН), 14 лица с типично развитие (всички на възраст над 18г.), 14 родители на лицата с ИН и 326 зрители. За целта са специално съставени 3 анкетни карти и бланка за наблюдение от експертите (директор, режисьор, хореограф, изследовател). Основната анкетна карта за участниците-актьори е пилотно апробирана, а след това приложена към всичките 28 актьори. Проведен е и педагогически експеримент, който авторката нарича театрално-педагогически в синхрон със средствата за въздействие, чийто ефект е проследен.

Обработката на количествените данни и апробацията на въпросниците е извършена чрез програмата – SPSS 20.0, Хи-квадрат тест (Chi-Square tests) и коефициент Алфа на Кронбах.

Планираното и проведено изследване е мащабно и многостранно, предоставяйки данни за различните аспекти на процеса и влиянието му върху всички засегнати лица.

Анализ на резултатите. Безспорно най- голяма тежест и интерес предизвикват резултатите и тяхната интерпретация, представени в четвърта глава. Тази глава е с най-голям обем, което се дължи на изключително подробния и всеобхватен количествен и качествен анализ на събраните емпирични данни. Представени и онагледени са резултатите от приложените четири инструмента на изследване, подробен анализ на качествените данни от включеното наблюдение и формулирани изводи от тях.

В отделен параграф е изведен терминът ПриТеД – приобщаваща театрална дейност с неговите определящи условия и фактори.

Изводи. В резултат на теоретичния анализ и резултатите от изследването са потвърдени формулираните хипотези и са направени важни изводи с теоретичен и практически характер, както и са отправени съществени препоръки за практиката.

4. Приноси

Подкрепям формулираните към дисертационния труд приноси с научно-теоретичен и практико-приложен характер.

5. Автореферат

Текстът на автореферата е в обем от 85 страници и отразява коректно съдържанието на дисертацията. Резултатите и изводите от изследването са предадени достоверно, цялостно и са съответно онагледени. В автореферата са представени приносите на дисертационния труд, научните публикации по темата му, участията на докторанта в научни форуми и декларация за оригиналност.

Критиката ми към автореферата е, че не е ясен подходът при съставяне на литературната справка за него. От една страна тя е значително редуцирана в сравнение с

основното тяло на дисертацията, но част от включените в нея автори не се срещат в текста на автореферата (напр. Kuppers, 2011; Moreno, 1953 и др.).

6. Публикации по темата

Публикациите са общо 5 на брой, с което надхвърлят изискуемия минимум. Една от тях е в съавторство, а останалите са самостоятелни. Всички те са по темата на дисертацията и отговарят на етапите на проведеното изследване.

Представени са и 5 участия в научни форуми по темата на дисертацията, като едно от тях е в съавторство.

7. Препоръки и въпроси

Докторантката е приела и коригирала голямо количество препоръки, дадени ѝ в представеното от мен становище на вътрешната защита. Единствената ми препоръка, освен споменатите до момента, се отнася до изискването за нова страница на отделните глави, както в основното тяло на дисертацията, така и в автореферата.

Към докторантката имам следния въпрос:

Какъв е подборът на участниците-актьори в трупата? Оказва ли той въздействие върху получените резултати, според вас?

8. Заключение

Обсъжданата дисертация по актуалност, провеждане на изследването, обработка и анализ на данните, направените изводи, както и приносните моменти, е доказателство за задълбочено и значимо изследване. Анализиранияте в рецензията показатели отговарят на изискванията на Закона за научните степени и звания и на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“. Докторантката се представя като човек с богата култура, борави отлично с различни езикови средства, изразява убедително ясна лична позиция и емоционална съпричастност към разглежданата проблематика. Постигната е нелеката задача, да се структурира изследване, което да представи научно-обосновано положителните процеси в резултат от театрална дейност. Проведеното изследване убедително доказва поставените от докторанта хипотези.

Въз основа на изложеното дотук, давам своята **положителна оценка** за дисертационния труд и придружаващия го автореферат, и предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен “доктор” на Анна Методиева Калинчева в професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика).

16.11.2020г.

Рецензент:

Гр. София

(доц. д-р А. Трошева - Асенова)